

Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów

Red. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk. Warszawa 2003

Współautorska publikacja Edyty Bańkowskiej, Joanny Jagodzińskiej, Ewy Kozłowskiej, Agnieszki Mikołajczuk, Ewy Wolańskiej, Adama Wolańskiego i Hanny Wszeborowskiej, zatytułowana *Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów*, ukazała się w chwili, gdy w zreformowanym kształceniu polonistycznym dowartościowano pragmatykę językową i stylistykę; obserwujemy jednak, że poziom sprawności językowej użytkowników polszczyzny stale się obniża. Książka odpowiada zatem potrzebom społecznym i edukacyjnym: stanowi pomoc w rozwijaniu kompetencji komunikacyjnej (nadawczo-odbiorczej) użytkowników polszczyzny oraz w podnoszeniu świadomości językowej i dydaktycznej nauczycieli.

Zespół autorów – językoznawców i dydaktyków języka – odwołuje się w podstawach teoretycznych publikacji do osiągnięć metodologicznych współczesnego językoznawstwa, tekstologii i pragmatyki. Przyjęcie komunikacyjnego podejścia w analizie gatunków wypowiedzi znalazło odbicie w konstrukcji pracy. Część pierwsza pt. *Praktyczna stylistyka – podstawowe zagadnienia* ma charakter porządkujący współczesną wiedzę o komunikacji językowej, stylu (m.in. odmianach językowych i stylach funkcjonalnych polszczyzny), a także o tekście i gatunkach wypowiedzi, stylizacji i intertekstualności.

Uwagę zwracają: jasny, komunikatywny tok wywodu autorów poszczególnych rozdziałów, trafne egemplifikacje definiowanych pojęć oraz związane z omawianymi problemami uwagi dydaktyczne (np. o potrzebie uwrażliwiania uczniów i studentów na etyczny aspekt wypowiedzi). Autorzy nie pomijają interesujących również przeciętnych użytkowników języka zagadnień kompozycji i spójności wypowiedzi oraz jej struktury graficznej (por. rozdz. 6.: *Kompozycja i spójność wypowiedzi językowej. Strategiczne pozycje tekstowe*, i rozdz. 7.: *Układ graficzny strony i całości pracy. Bibliografia, przypisy, indeksy*).

Opis gatunków tekstu, ujmowany w perspektywie komunikacyjnej, wypełnia główną, ciekawie skomponowaną część publikacji (por. część drugą: *Gatunki wypowiedzi w analizie stylistycznej*). Zespół autorski przekonująco umotywował dobór tych gatunków: eseju – jako gatunku pogranicznego (wymagającego zindywidualizowanego myślenia i stylu, odzwierciedlającego osobowość nadawcy), reportażu, recenzji, felietonu – gatunków publicystycznych, których uczniowie często są odbiorcami, wreszcie – streszczenia i listu motywacyjnego, użytecznych w codziennej komunikacji.

Zaznajomienie się z treścią kolejnych rozdziałów pozwoli czytelnikowi rozwinąć umiejętność świadomego odbioru analizowanych gatunków, a nauczycielom i przyszłym nauczycielom uzmysłowi możliwości rozwijania kompetencji nadawczych uczniów (m.in. autorzy zamieszczają w aneksie teksty tworzone przez uczniów i studentów). Funkcję motywującą do zapoznania się z poszczególnymi zagadnieniami w drugiej części publikacji spełniają motta, zharmonizowane z tytułami rozdziałów. Tytuły te wystylizowano w taki sposób, by zwracały uwagę czytelnika na kulturowo-antropologiczny wymiar analizowanego gatunku bądź na formę ujęcia rzeczywistości pozajęzykowej, np. *Esej – projekcja świadomości*; *Reportaż – uobecnienie prawdy o człowieku i świecie*; *Felieton – w wyostrzonym obiektywie*. Autorzy prezentują wzorcowe, przeprowadzone pod kątem komunikacyjnym i kulturowym, analizy współczesnych tekstów, reprezentatywnych dla poszczególnych gatunków. Dzięki temu wyróżnione graficznie na wstępie każdego rozdziału definicje gatunków (*Co mówi nazwa? Co mówią słowniki i poradniki?*) są w toku opisu weryfikowane i wzbogacane o spostrzeżenia na podstawie trafnie dobranych przykładów.

Cennym uzupełnieniem analiz, świadczącym o erudycji autorów, jest bardzo bogata bibliografia, w której uwzględniono najnowsze publikacje książkowe i artykuły. W aneksie zamieszczono przykładowe teksty (prasowe, literackie, prace uczniowskie i studenckie, teksty internetowe), a ponadto wyczerpujące zestawienia bibliograficzne materiałów źródłowych.

Wartościowa jest trzecia, dydaktyczna część książki, metodologicznie spójna z treściami części poprzednich. Może się ona przyczynić do usprawnienia warsztatu polonistycznego i podniesienia świadomości nauczycieli w zakresie kształcenia umiejętności nadawczo-odbiorczych uczniów.

Na uwagę zasługuje zwłaszcza rozdział 14. pt. *Swoistość komunikacji językowej w sytuacji szkolnej*, syntetycznie ujmujący zagadnienia dydaktyczne. Edyta Bańkowska i Agnieszka Mikołajczuk oceniają w nim umiejętności nauczycieli w zakresie „edukacji tekstowej”, wskazują typowe błędy dydaktyczne i formułują zasady, które pomogą uczynić tę edukację bardziej skuteczną. Paralelnie skomponowane rozdziały 15.–20., zamieszczone w części trzeciej, są wzorowymi opracowaniami dydaktycznymi poszczególnych gatunków tekstu: eseju, reportażu, felietonu, recenzji, listu motywacyjnego i streszczenia. Auto-

rzy poszczególnych rozdziałów uwzględniają bogaty i zróżnicowany repertuar ćwiczeń, w którym wykorzystują teksty literackie, prasowe, popularnonaukowe, użytkowe. Proponują także przykładowe rozwiązania metodyczne, które mają pomóc nauczycielom w uświadomieniu uczniom cech wypowiedzi oraz uwarunkowań pragmatycznych, społecznych i kulturowych omawianych gatunków.

Tematyka tekstów i zakres uwzględnianych w ćwiczeniach umiejętności świadczą o tym, że autorzy liczą się ze zróżnicowanymi zainteresowaniami uczniów oraz ich kompetencją językową i możliwościami twórczymi. Dlatego – oprócz ćwiczeń stawiających uczniów w roli obserwatorów tekstów – wiele jest takich, które inspirują do samodzielnych poszukiwań i działań (np. gromadzenia materiału do reportażu, zamierzonej transformacji tekstu, m.in. w celach żartobliwych lub ironicznych, podejmowania polemiki).

Reasumując: książkę *Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów* trzeba uznać za jedną z nielicznych adresowanych do szerokiego kręgu odbiorców publikacji, w której znalazła odzwierciedlenie komunikacyjna perspektywa opisu gatunków, „przełożona” na działania praktyczne i wzbogacona refleksjami dydaktycznymi. Przełamuje ona utrwalony w praktyce szkolnej sposób opisu gatunków wypowiedzi, który uwzględniał jedynie typowe dla nich środki stylistyczne i wyznaczniki kompozycyjne. Publikacja systematyzuje i funkcjonalizuje wiedzę z zakresu stylistyki (także pragmatyki i lingwistyki tekstu) – niezbędną polonistom do świadomego prowadzenia edukacji językowej w szkole i przydatną również w praktyce innym użytkownikom polszczyzny.

Helena Synowiec